

Antropocén ifjúsági regény

Regős Máttyás: *Lóri és a kihalt állatok*

Regős Máttyás két korábbi könyvének megjelenésekor próbálta elejét venni annak, hogy műveit az ifjúsági irodalom korpuszába illesszék. Harmadik kötete, a *Lóri és a kihalt állatok* vállaltan a fiatalabb korosztály számára íródott, a címszereplő és egyben a történet elbeszélője tizenkét éves. Bár problémái, szorongásának tárgya túlmutat kortársainak érdeklődésén, ennek ellenére meggyőződésem, hogy leginkább Lóri generációja tudja a helyén kezelni és megítélni a regény értékét. A *Lóri* nem véletlenül nyerte meg a Móra Kiadó által hirdetett „A regényes természet” című pályázatot, melynek honoráriumaként meg is jelenhetett. Lóri tipikus Regős-hős, a *Patyik Fedon életében* és a *Tiki*ben megformált főszereplőmodellek újabb alakváltozata: egy olyan kiskamasz, akinek az egész élete gyökeres átalakuláson megy keresztül, aki önként szigetelődik el társaitól, aki különc figura – de elzárkózásának fő oka az, hogy nem szeretné nehézségeit megosztani a külvilággal, egymaga szeretne megoldást találni. A *Patyik Fedon* értelmezhető volt akár a *Fancsikó és Pinta* poétikája felől is, azaz olyan játéktérbe léptette az olvasót, ahol a gyermeki fantázia az énkettőződés formáin keresztül bontakozik ki a történet, tehát sosem tudhattuk, hol a határa a megtörtént, reális és elképzelt, fikciós komponenseknek; ám a *Lóri* a fantázia egészen más lehetőségeit aknázza ki. Ésszó sincs doppelgängerekről, olyan módon sem, mint a *Tiki*ben: Lóri visszahúzódó gyerek, egyedül vészeli át kríziseit, nincsenek barátai, fel sem mérülhet tehát, hogy az *Esti Kornél*ból örökölt identitás-felosztás érvényesülne. A történet egyetlen narrátora Lóri, egy

szuverén identitás, ami szokatlan a szerző szövegeiben, épp ezért tűnik fordulatnak a most tárgyalt mű a korpusz tekintetében – bár az is egyértelmű, milyen sok szállal kapcsolódik Regős korábbi darabjaihoz a *Lóri*, és hogy mennyi mindent nem tud az író elengedni vagy átformálni, így az olvasó egyszerre érzi ismerősnek-ismeretlennek a mű poétikai megoldásait.

A *Lóri*ban érezhetően visszafogottabb a narrátor, mint a korábbi kötetekben, az elbeszélő ugyanis halkszavú, nem élénk képzeletű, mint a *Patyik Fedoné*, és nem karakán, mint a *Tikié*. Nehezen illeszthetnénk a szövegre a „sodró lendületű” jelzőt, de úgy vélem, ez így helyes: a *Lóri* ismeretterjesztő jelleggel is íródott, az öko-krisis irodalmi feldolgozására tesz kísérletet. Az elmúlás jelensége több szinten is átjárja a szöveget, így a komótos prózaritmus melankolikus hangulata-hatása kellőképpen indokolt. A nyitó fejezetben Edmondantesz, az iskolai kisegér haláláról olvashatunk, egyben az is nyilvánvalóvá válik, Lóri mennyire magányos, hiszen a kisállat volt az egyetlen barátja. A főszereplő bizonyos szempontból éretlen (valójában fogalma sincs, miért értékesek a bátyjától kapott Playboyok és hogy a testi fejlődés miért nagy dolog), más aspektusból osztálytársai felé emeli őt gondolkodása (felismeri például, mekkora károkat okoz az emberi önzőség az ökoszisztémák tekintetében). Az ember természetpusztító mivoltát a (láz)álmaiban folytatott beszélgetéseiben domborítja ki, ahol kihalt fajokkal lép kapcsolatba. Észleli, miért problémás, ha új fajokat telepítenek, mondjuk, egy fennálló rendszerbe: „elfogták és felfalták az egereket [...] megölték a kis-

madarakat, hogy ne zavarják őket a csivitelésükkel. [...] Szolganép a macska, mindent megtett a szörtenen gyilkosoknak, hogy a kedvükben járjon, cserébe megkapta a moslékot, a szemétből ehetett. Persze, a fajtád hamar ráunt kedves mészárosára.” Nemcsak regisztrálja a környezetkárosítás jelenségeit az író Lóri álmain keresztül (ami, ha nem kamaszok olvasnák a könyvet – remélhetőleg –, csak közhelyek felsorolása lenne), de szembeviseli a befogadókat azzal, milyen sok félreértés, gyökeret vert hibás gondolat él a társadalomban. A halott egeret eltüntető rottweilerek „agresszivitásából” Lóri kiolvassa, hogy gazdájuknak köszönhetően viselkednek ilyen módon: „már nem haragudtam rájuk, mit kezdenének a hatalmas erejükkel, a fékezhetetlen lendülettel, ők nem tehetnek semmiről”.

A regény egyik dicsőretet érdemlő tulajdonsága, hogy nem teszi kizárólagossá (és így kioktató jellegűvé) az ökokritikai szálát, hanem ugyanilyen fontosságú a regényben Lóri „hétköznapi” élete. A fiú magányos, keveset van az iskolában, állandóan betegeskedik, még gyászolja édesanyja halálát, leginkább egyetemista nővére viseli gondját. Eközben a biológiai éres korszakába lép, és egyre biztosabb abban, hogy szerelmes lányosztálytársába, Panniba. Az énelbeszélés hitelesen ábrázolja ugyan a fiú érzelmeit, mégis úgy gondolom, ezen a területen még van hová fejlődnie az írónak. Egy-egy mondat tökéletesen érzékelteti, milyen Lóri magánya, hogyan érinti a szerelem, édesanyja emlékmiséje miként hat rá – de a jól eltalált mondatokat nem egészíti ki, nem épít fel belőle komplexebb képet, olyan, mintha ezeknek a mondatoknak a hangulatán lavírozna csupán, amitől összességében neutrális modalitása lesz a narrátori hangnak; legalábbis énelbeszéléshez képest igencsak visszafogott. Ez jól illett a barátját elvesztő Erdős Vili álarcának rezzenésteleenségéhez, de kevésbé illik Lórihoz.

Ennek a regénynek a főszereplője ugyanis nem oldódik fel annyira a mindenna-

pokban, mély nyomot hagy benne életének minden problémája – főképp a klímaszorongás. Ahogy már a *Tiki* esetében is sikeresen alkalmazta Regős a beiktatott elbeszélés technikáját, úgy e szövegből sem marad ki ez a szerkesztési elv: a kislány álmaiban a kihalt állatok (Holdkarmú, Gyomorköltő, az Óriásalka, a Kardfogú és a Bozótpatkány) mondanak mesét népükről és kihalásukról, másként szólva: az ember megjelenéséről. E betétek egyféle mise en abyme-ként lépnek működésbe, tág perspektívát nyitva az olvasóknak a regényen túli valóság felé. Nem lehet véletlen, hogy éppen őt letűnt faj jelenik meg a regényben – miközben a hatodik nagy kihalás folyamata zajlik. Regős szerencsére kerüli az apokaliptikus jóslatokat, írása higgadt szembenézés az ökokatasztrófiával bűnbakkeresés, vádaskodás, vészhisztéria nélkül. A beiktatott részek a regény világára szűkítve egyrészt Lóri cselekedeteire, másrészt állapotára utalnak. A történetek fő tanulsága, hogy „még mindig az a jobbik eset, ha rájönnek, hogy valamit elrontottak”, márpedig ő nagyon bizonytalan abban, hol hogyan kell viselkedni, miként működnek az élet dolgai („nem is tudtam, a többiek hogyan szerelmesek”). Emellett a regény során Lóri egyre közelebb kerül a valósághoz (nagyon szemléletes, hogy az első mese szinte egy eposz, eredetmítosz, míg az utolsó álomban a kislány majdnem mindent tud a Bozótpatkányról), és egyre inkább nyit osztálytársai felé (emlékezetes előadást tart a globális felmelegedésről), még Pannihoz is közel kerül, a végponton már az első szerelem ígérete is megfogalmazódik. Lóri többé-kevésbé feldolgozza anyja halálát, betegségét és a klímaszorongását is kordában tudja tartani. Nemcsak a Föld, Lóri sem volt egészséges, és betegségük párhuzamosan futott végig a történet során, mint erre a Bozótpatkány felhívja a figyelmét: „arról [beszélek], amit a kórházi ágyon fekve láttál. Képekről, hangokról, amik rád törnek időnként, a fejedbe másznak, és nem tudsz szabadulni tőlük. Tényleg

azt hitted, hogy az ilyesmi titokban marad? Hangos a fejed, akár a tenger”.

A *Lóri és a kihalt állatok* egy antropocén ifjúsági regény – annak viszont kiváló, az író nem egy olcsó és hatásvadász katasztrofaregénnyel jelent meg „hivatalosan” is az ifjúsági irodalom színterén. Ha valaki behatóan foglalkozik az ökológiai válsággal és annak populáris-művészeti ábrázolásával, sajnos sok olyan művészinek szánt, érzett kísérlettel találkozik, ami kiváló példa – a környezet felesleges terhelésére. Regős Mátyás könyvének nem célja sem az, hogy önhitt mentőakcióra sarkallja olvasóit, sem az, hogy a sötét ökológia nihiljét hagyja rájuk. Jelzi, miben kéne változtatnunk, hol az ember helye

a folyamatban, mit jelent a felelősségvállalás, mennyire jelentős a probléma. De más oldalról az ökológiai válság csupán része a komplex valóságnak, amelyben Lóri él. A megváltozott létkörülmények alól természetesen nem vonhatja ki magát, de a regény végére tudatosul a főszereplőben, hogy nem is uralhatja az egész életét: most már ez a valóság, de ez nem ok arra, hogy valaki lemondjon a gyógyulásról vagy a szerelemről. Sőt. Inkább ok arra, hogy mindezeket még jobban akarja. „A végén, hogy legyen valami pozitívum, megemlítettem néhány állatfajt, amelyek visszakapaszkodtak a kihálás széléről [...] meg lehet nézni őket, sok sikert kívánok mindenkinek.”

Baráth Tibor